

Date: 9th October-2026

DIFFERENSIAL YONDASHUV ASOSIDA BOSHLANG'ICH TA'LIMDA
O'QUVCHILARNING ONA TILI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH
METODIKASI

Jo'rayeva Maftuna Bahodir qizi

Annotatsiya. Ushbu tezisda boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning individual ta'limiy ehtiyojlari, bilim darajasi, qobiliyati va o'zlashtirish sur'atini hisobga olgan holda differensial yondashuvdan foydalanish masalalari yoritilgan. Differensial ta'limning mazmuni, asosiy tamoyillari, shakl va metodlari tahlil qilinib, ona tili darslarida o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, topshiriqlarni murakkablik darajasiga ko'ra tabaqalashtirish, individual va guruhli ishlarni tashkil etish hamda o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: differensial yondashuv, differensial ta'lim, boshlang'ich ta'lim, ona tili, til kompetensiyasi, individual yondashuv, tabaqalashtirilgan topshiriq, o'quvchi, metodika, mustaqil fikrlash.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri har bir o'quvchining individual imkoniyatlarini hisobga olgan holda uning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishdan iborat. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning bilimni qabul qilish darajasi, fikrlash tezligi, qiziqishi va o'quv faoliyatidagi faolligi bir-biridan sezilarli darajada farq qiladi. Shu sababli barcha o'quvchilarga bir xil mazmun va bir xil murakkablikdagi topshiriqlarni berish kutilgan pedagogik natijani ta'minlamasligi mumkin. Bunday sharoitda differensial yondashuv boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishning muhim metodik vositalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Differensial yondashuv orqali o'qituvchi o'quvchilarning mavjud bilim darajasi va individual xususiyatlarini hisobga olib, ta'lim mazmuni, topshiriqlar, metodlar va baholash shakllarini moslashtiradi. Asosiy qism Differensial ta'lim — o'quvchilarning individual va guruhli xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim mazmuni, topshiriqlari va metodlarini tabaqalashtirib tashkil etish jarayonidir. Uning asosiy maqsadi har bir o'quvchining o'z imkoniyatlari doirasida yuqori natijaga erishishiga sharoit yaratishdir. Boshlang'ich ta'limda differensial yondashuvni amalga oshirishda o'quvchilarning boshlang'ich bilim darajasini aniqlash, ehtiyoj va imkoniyatlariga ko'ra shartli guruhlariga ajratish, topshiriqlarni murakkablik darajasiga ko'ra tabaqalashtirish, individual topshiriqlardan foydalanish va barcha o'quvchilarni dars jarayonida faol ishtirok etishga jalb qilish muhimdir. Ona tili darslarida differensial yondashuv Ona tili fanini o'qitishda differensial yondashuvdan foydalanish ayniqsa samarali hisoblanadi. Chunki o'quvchilarning lug'at boyligi, grammatik bilimlari, matnni tushunishi, fikrini og'zaki va yozma shaklda ifodalashi turlicha bo'lishi mumkin. Masalan, bir mavzu doirasida uch xil darajadagi topshiriqlar berish mumkin. Birinchi darajada o'quvchi o'rgangan qoida yoki bilimni amaliyotda qo'llaydi: "Berilgan gaplardan otlarni toping va

Date: 9th October-2026

ularning tagiga chizing”. Ikkinchi darajada o‘quvchi bilimni mustaqil qo‘llaydi: “Berilgan otlardan foydalanib, uchta mazmunli gap tuzing”. Uchinchi darajada esa ijodiy faoliyatga yo‘naltiriladi: “Berilgan so‘zlardan foydalanib, kichik hajmdagi matn yarating va undagi otlarning vazifasini izohlang”. Bu tizim o‘quvchilarni yuqori darajadagi faoliyatga bosqichma-bosqich olib chiqish imkonini beradi. Differensial metodikaning asosiy bosqichlari Boshlang‘ich ta’limda differensial metodikani quyidagi ketma-ketlik asosida tashkil etish mumkin: Diagnostika → Tabaqalashtirish → Topshiriq berish → Mustaqil faoliyat → Teskari aloqa → Baholash → Keyingi rivojlanish yo‘nalishini belgilash. Dastlab o‘qituvchi o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini diagnostika qiladi. Keyin olingan natijalar asosida o‘quvchilarning ehtiyojlari aniqlanadi. Shundan so‘ng topshiriqlar mazmuni va murakkabligi moslashtiriladi. Guruhlarni doimiy ravishda “kuchli”, “o‘rta” va “kuchsiz” kabi qat’iy toifalarga ajratib qo‘yish maqsadga muvofiq emas. O‘quvchining muayyan mavzudagi natijasi boshqa mavzudagi natijasidan farq qilishi mumkin. Shu sababli differensial guruhlar moslashuvchan bo‘lishi lozim. Differensial yondashuvda o‘qituvchining roli Differensial ta’lim sharoitida o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta’lim jarayonini tashkil etuvchi va o‘quvchining rivojlanish yo‘nalishini belgilovchi subyekt sifatida faoliyat yuritadi. O‘qituvchi o‘quvchining individual imkoniyatlarini aniqlaydi, ta’lim maqsadlarini belgilaydi, mos topshiriqlarni ishlab chiqadi, zarur metodik yordam beradi, natijalarni kuzatadi va rivojlanish dinamikasini baholaydi. Differensial topshiriqlarning samaradorligi Differensial topshiriqlarni tuzishda faqat topshiriqning qiyin yoki osonligiga emas, balki o‘quvchidan talab qilinadigan fikrlash faoliyati darajasiga ham e’tibor berish kerak. “So‘z turkumlarini aniqlang” topshirig‘i bilan “Matndagi so‘z turkumlaridan foydalanib, mazmunli matn yarating” topshirig‘i o‘rtasida katta farq mavjud. Birinchi topshiriqda aniqlash faoliyati ustun bo‘lsa, ikkinchisida tahlil qilish, tanlash, bog‘lash va ijodiy qo‘llash jarayonlari ishtirok etadi. Shuning uchun differensial topshiriqlar tizimi quyidagi yo‘nalishda murakkablashib borishi mumkin: aniqlash → tushuntirish → qo‘llash → tahlil qilish → umumlashtirish → ijodiy qo‘llash. Metodik tavsiyalar Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida differensial yondashuv samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni ilgari surish mumkin: har bir yangi mavzu oldidan qisqa diagnostik topshiriqlar tashkil etish; topshiriqlarni kamida 2–3 murakkablik darajasida ishlab chiqish; o‘quvchiga topshiriq tanlash imkoniyatini berish; individual, juftlik va kichik guruhlardagi faoliyatni uyg‘unlashtirish; o‘zlashtirishi sust o‘quvchilarga tayanch so‘zlar, namunalar va algoritmlar berish; yuqori natijaga ega o‘quvchilarga ijodiy va muammoli vazifalar taklif qilish; baholashda o‘quvchining individual rivojlanish dinamikasini ham hisobga olish. Xulosa Xulosa qilib aytganda, differensial yondashuv boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish va ta’lim samaradorligini oshirishning muhim metodik vositalaridan biridir. Ayniqsa, ona tili darslarida topshiriqlarni o‘quvchilarning bilim darajasi va fikrlash imkoniyatlariga moslashtirish ularning fan bo‘yicha bilimlarini mustahkamlash, nutqiy faolligini oshirish hamda mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Differensial metodikaning samaradorligi o‘qituvchining o‘quvchilarni to‘g‘ri diagnostika qilishi, mos metod va topshiriqlarni

Date: 9th October-2026

tanlashi, ta'lim jarayonini muntazam tahlil qilishi hamda har bir o'quvchining rivojlanish dinamikasini kuzatib borishiga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1 Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya.
- 2 To'lipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent.
- 3 Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent.
- 4 Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent.
- 5 Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent.
- 6 G'ulomov A., Qodirov M. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent.

